

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ФӘННӘР АКАДЕМИЯСЕ
Г. ИБРАҖИМОВ исемендәге
ТЕЛ, ӘДӘБИЯТ ҺӘМ СӘНГАТЬ ИНСТИТУТЫ

В.М. Усманов

**БАШКОРТСТАН
РЕСПУБЛИКАСЫ
ТАТАР ЭПИГРАФИК
ҺӘЙКӘЛЛӘРЕ**

Федоровка районы

Казан
2021

УДК 930.271
ББК 63.2
У 74

*Татарстан Республикасы Фәннәр академиясенең
Г. Ибраһимов исемдәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институты
Гыйльми советы карары нигезендә нәшер ителә*

Фәнни редактор

филология фәннәре кандидаты *И.Г. Гомәрлов*

Рецензент

филология фәннәре кандидаты, доцент *А.М. Ахунов*

Усманов В.М.

У 74 Башкортстан Республикасы татар эпиграфик һәйкәлләре:
Федоровка районы. – Казан: ТӘҺСИ, 2021. – 68 б.
ISBN 978-5-93091-357-6

Жыентыкта Башкортстан Республикасының Федоровка районына караган Ашкадар-Балыклы, Динес, Коралачык, Өчбүләк, Үрге Явыш, Бала Чытырман, Иске Чытырман авылларында сакланып калган һәм гарәп хәрефләре белән татар телендә язылган 134 берәмлек ташъязма истәлек турында мәгълүмат туплап бирелә.

Хезмәт Идел-Урал төбәге тарихын һәм мәдәниятен өйрәнүче галимнәр, гомумән татар халкының тарихи үткәне белән кызыксынучы укучыларга тәкъдим ителә.

УДК 930.271
ББК 63.2

ISBN 978-5-93091-357-6

© Усманов В.М., 2021;
© Г. Ибраһимов исем. Тел, әдәбият
һәм сәнгать институты, 2021

КЕРЕШ

Мәгълүм ки, татар халкының борынгы чорлардан сакланып килгән матди һәм рухи ядкярләре Евразия киңлекләре буйлап сибелгән. Әлеге мәдәни мирас жәүһәрләре арасында гарәп язулы ташъязма истәлекләр дә бар. Мондый ядкярләр Көнъяк Урал тарафларында, аерым алганда, хәзерге Башкортстан Республикасының Федоровка районына караган авылларда да бар.

Федоровка төбәге авылларында иске кабер ташлары чагыштырмача яхшы сакланган, ләкин алар бүгенге көнгәчә фән даирәсе игътибарыннан читтә калып килә. Әлеге үзенчәлекләр исәпкә алынып, китапта бу районга караган үндүрт авыл зиратындагы 134 эпиграфик һәйкәл хакында мәгълүматлар туплап бирелде. Ташларның фотолары, график сурәتلәрә урнаштырылды, гарәп графикасындагы текстлары гамәлдәге язуга күчәрелеп, шәрех-аңлатмалар белән тәкъдим ителде. Татар авыллары белән беррәттән, бүген башкорт кардәшләребез яшәгән авыллардагы (Бала Чытырман, Иске Чытырман) гарәп хәрәфләре белән татар телендә язылган ташъязмалар да исәпкә алынды.

Биредә таш язу сәнгатенен барлыкка килүен, аның традицияләренен формалашуын бу төбәктә таш карьерларының булуы, эпиграфик ядкярләренә ясау өчен уңайлы чималның – известьташның табылуы белән аңлатырга мөмкин. Шулай ук мәдрәсәләрдә кятиб-хаттатларның хөснә хат – матур язу сәнгатеннән дәресләр бирүе дә бу эшкә ярдәм иткәндер дип уйларга кирәк.

Федоровка төбәгендә дә, башка жирләрдәге кебек үк, һәрбер авылның үз «таш язучы»сы булган. Кызганыч, аларның күбесенен исем-шәрифләре безнең көннәргә кадәр килеп житмәгән. Мәгълүм булганнардан Динес авылыннан Ибне Ябан бине

Габделгани бине Йосыф (1883–1970), Коралачыктан Рәхимжан бине Мөхәммәджан, Сәхиулла бине Мөхәммәдсадыйк, Чыгырман авылыннан Фәхреддин бине Бикжан, Шаһгали Уразбаев кебек таш язучыларның исемнәрен атарга мөмкин. Шулай ук әлеге авылларда Оренбург Каргалысы осталары тарафыннан уелган ташъязмаларны да очратырга була. Мисал өчен, Ибрай авылы зиратында кяттиб Исхак бине Габделкәрим, Коралачыкта Сәйфеддин бине Хафизеддин кебек Каргалының мәшһүр осталары тарафыннан эшләнгән ташъязмалар сакланып калган.

Тышкы формалары, язу рәвешләре ягыннан караганда, ташъязмалар арасында калкытып язу рәвеше белән башкарылган классик шәкелдәге истәлекләр белән бергә, гади генә уеп-чокып язылганнары да байтак. Ташларның бер өлеше нәсех язучы нигезендә башкарылган. Әмма аларның күпчелеге классик гарәп язу стильләреннән ерак торучы индивидуаль өслүбтә язылганнар. Күфи, сөлес, тәгълийк, нәстәгълийк кебек язу төрләре бу төбәктә бөтенләй очрамый.

Федоровка төбәге эпиграфик истәлекләрендә биредәге күрәнгән шәхесләрнең исемнәре дә урын алган. Әйтик, имам Әгъзам, мулла Габдеррахман бине Сәгыйть, галим һәм мөдәррис Хөснәддин улы Фәттахеддин, мулла Габделкаюм, мулла Гали әл-Бикколый, мулла Ибраһим, мулла Габдулла әл-Хәсәни, мулла Әхмәдулла, мулла Мөхәммәдгали Ишбулды улы, мулла Исмәгыйль Габделмән улы, мулла Гыйрфан Исәнгул улы, мезин Галиәкбәр Ибраһим улы, дамулла Шаһиморад бине Нигъмәтулла, дамулла Хәмид, хажи Мөхәммәдьяр, капитан Дашкин Идрис Ильяс улы һәм башкаларының исемнәрен мисалга китерергә мөмкин.

Жыентык татар тарихы һәм мәдәнияте белән кызыксынучылар күңеленә хуш килер дигән өметтә калабыз.

Венер Усманов,

Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе

Г. Ибраһимов исем. Тел, әдәбият һәм сәнгать институтының

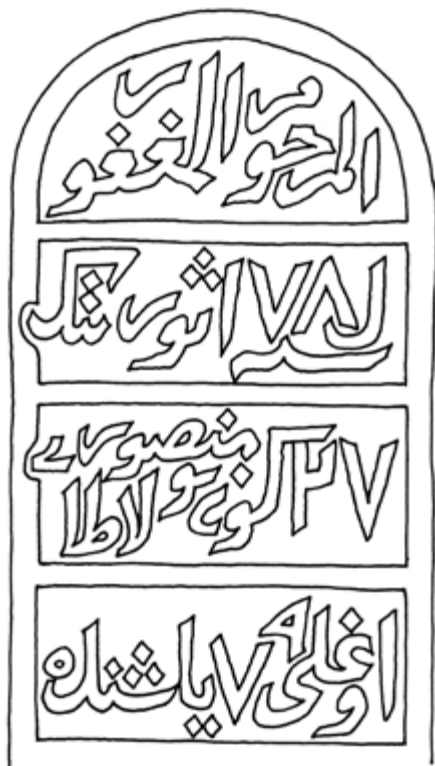
Язма һәм музыкаль мирас үзәге фәнни хезмәткәре

Ашкадар-Балыклы авылы ташъязмалары

№ 1. Мансур улы Булатай каберенә куелган таш, 1785 ел

Алгы ягында (калку язулы):

المرحوم المعفور	Әл-мәрхүм әл-мәгъфүр
۱۷۸۵ سنه ثور ننگ	1785 сәнә сәвернең ¹
۷۲ كون بولا طای منصور	27 көн Булатай Мансур
اوغلی ۷۹ یا شنده	углы 79 яшендә

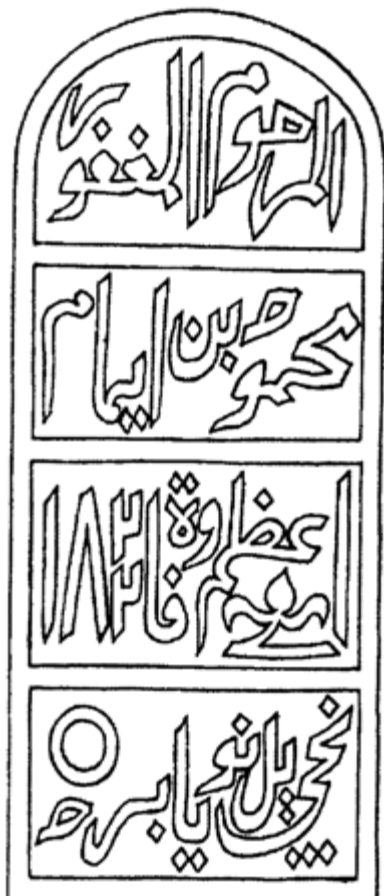
1=A

¹ Сәвер – апрель ае.

№ 2. Имам Өгъзам улы Мәхмүд каберенә куелган таш,
1822 ел

Алгы ягында (калку язулы):

المرحوم المغفور	Әл-мәрхүм әл-мәгъфүр
محمد بن ايمام	Мөхәммәд бине имам
اعظم وفاة ١٨٢٢	Өгъзам вафат 1822
نچى يل نويابرده	нче ел ноябрьдә

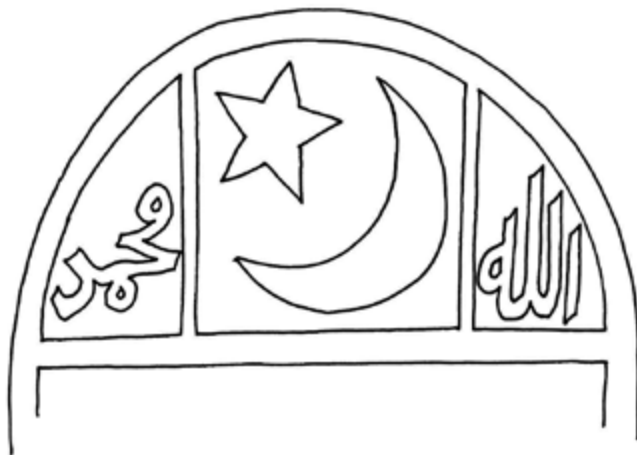

2=A

**№ 3. Дамулла Габдрахман улы мулла Габделгазиз каберенә
куелган таш, 1865 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

الخالق الباقي	ал-Хәлякь әл-Бакый
المرحوم المغفور استاذ	әл-мәрхүм әл-мәгъфур остаз
اعظم و امام الكرم ملاً	әгъзам ¹ вә имам мулла
عبد العزيز ابن استاذ	Габделгазиз ибне остаз
دهر وفريد عصر دا	дәһер ² вә фәрид ³ гасырда
ملا عبد الرحمن بن سعيد	мулла Габдеррахман бине Сәгъид
البالقلى دار الفنادين	әл-Балыклы дарелфәнадин
دار البقاية رحلت ايتدى	дарелбәкая рихләт итде
۴۷ ياشنده ... ۱۸۶۵ سنه ده	47 яшендә ... 1865 сәнәдә

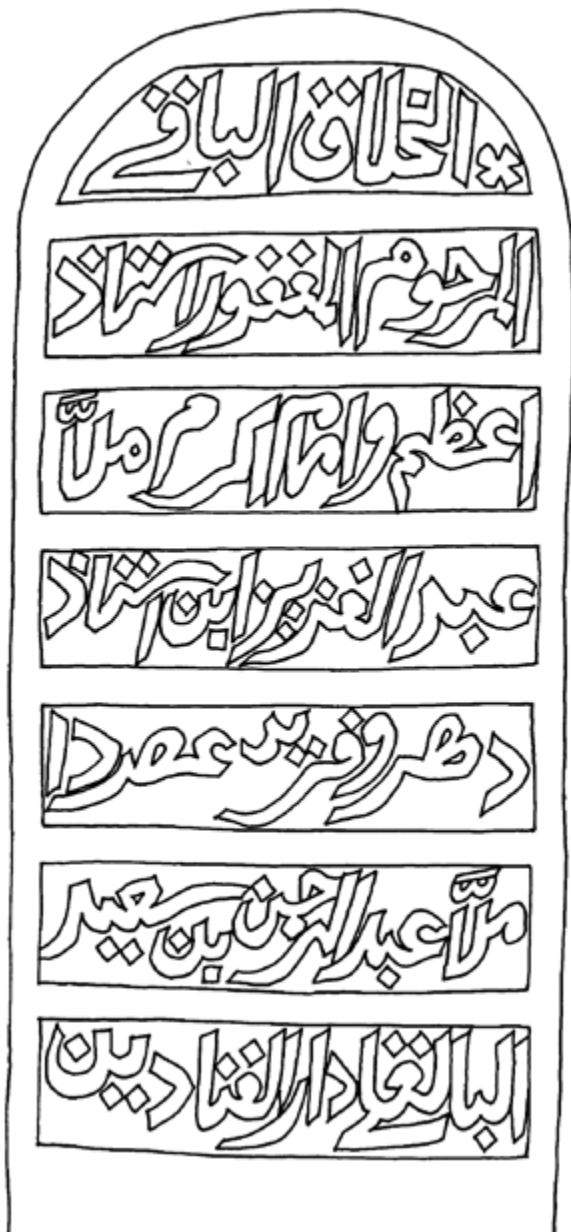

3=B=a

¹ Әгъзам – бик зур дәрәжәле.

² Дәһер – заман, чор.

³ Фәрид – бердәнбер, үзенә аерым.

3=A

№ 4. Габделжәлил улы Габдулла каберенә куелган таш¹,
1875 ел.

Алгы ягында (калку язулы):

المرحوم Әл-мәрхүм
عبدالله Габдулла
بن عبد бине Габд-
الجليل елжәлил
يوز йөз
ياشندә яшендә
١٨٧٥ نچى 1875 нче
يلده елда
رجب рәжәб
اينده аенда

Уң ягында (калку язулы):

منى يازدوم يادكار اولماق اوچون
Моны яздым ядкяр улмак өчен

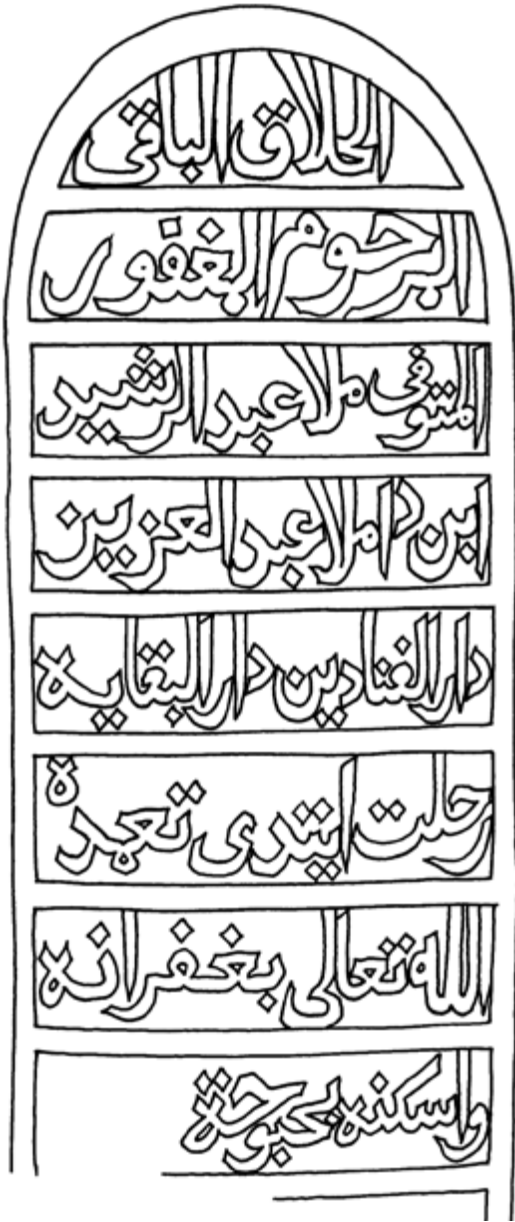
Сул ягында (калку язулы):

اوقيانلا بر دعا قيلماق اوچون
укыянла бер дога кылмак өчен

4=Г

¹ Ядкяр Каргалыда ясалган.

5=A

№ 5. Дамулла Габделгазиз улы мулла Габдеррәшид каберенә куелган таш, 1904 ел

Алгы ягында (калку язулы):

الحلاق الباقي	<i>ал-Хәллякъ әл-Бакый</i>
المرحوم المغفور	<i>әл-мәрхүм әл-мәгъфур</i>
المتوفى ملا عبد الرشيد	<i>әл-мөтәвәффи мулла Габдеррәшид</i>
ابن داملا عبد العزيز	<i>ибне дамулла Габделгазиз</i>
دار الفنادين دار البقاية	<i>дар әл-фәнадин дар әл-бакайә</i>
رحلت ايندى تعمده	<i>рихләт итде тәгаммәдәһу</i>
الله تعالى بغفرانه	<i>Аллаһу Тәгалә би-гыйфраниһи</i>
و اسكنه ...	<i>вә әскәнәһу ...</i>

Арткы ягында (калку язулы):

كلب قبره زيارة ايدن اخوان	<i>Килеб каберә зыярәт идән ихван</i>
قيله روحيمه بر فاتحه احسان	<i>Кыла рухыма бер Фатиха ихсан</i>

Динес авылы ташъязмалары

№ 6. Кабулат улы Йосыф каберенә куелган таш, 1850 ел

Алгы ягында (калку язулы):

لا اله الا الله محمد رسول الله	<i>Лә иләһә иллә Аллаһу Мөхәммәд рәсүлүллаһ¹</i>
مدفون مرحوم يوسف	<i>мәдфүн² мәрхүм Йосыф</i>
قابولاظ او على ١٨٥٠	<i>Кабулат углы 1850</i>
يل وفات ٧٧ يشده ايسكى	<i>ел вафат 77 яшьдә Иске</i>
دينسدان كوچب	<i>Динесдән күчәб</i>
كيلب اوتروب دينس	<i>килеб утырыб Динес-</i>
ده باشلب دنيا كتوچى	<i>дә башлаб дөнья кәтүчә</i>

¹ *Лә иләһә иллә Аллаһ Мөхәммәд рәсүлүллаһ* – Аллаһтан башка илаһи зат юк, Мөхәммәд Аллаһның илчесе.

² *Мәдфүн* – жирләнгән.

6=A

6=B

6=Г

Уң ягында (калку язулы):

يسف بابای Йосыф бабай

بولعان булган

Арткы ягында (калку язулы):

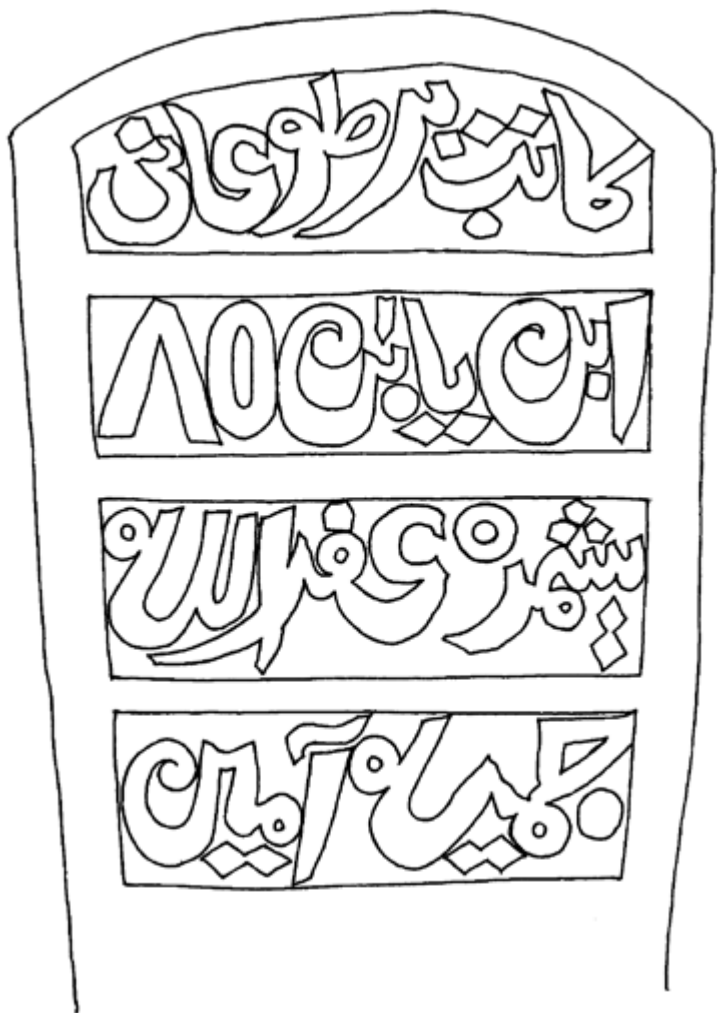
کاتب بر طوعانی кятиб¹ бер туганы

ابن یابن ۸۰ Ибне-Йабан 80

یاشمده غفر الله یشемдә гафәрә Аллаһу

جميعه امين җәмигуһу амин

¹ Кятиб – таш язучы.

6=B

**№ 7. Мөхәммәдьяр улы Габделкадыйр каберенә куелган таш,
1907 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

نور الله مرقدہ و جعل الجنة مثواه	<i>Нәүвәрә Аллаһу мәркадәһу¹ вә жәғалә жәннәти мисваһ²</i>
مرحوم حاج الحرمين	<i>Мәрхүм хажәл-хәрәмәен</i>
عبد القادر محمد يار	<i>Габделкадыйр Мөхәммәдьяр</i>
او على مدفون	<i>углы мәдфүн</i>
۱۹۰۷ نجى يلدہ	<i>1907 нче елда</i>
نجى ربيع الاخر ۲۰	<i>20 нче рәбигыль-ахир</i>

**№ 8. Габделкадыйр улы Габделгани каберенә куелган таш,
1909 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

الله احد رسول محمد	<i>Аллаһу ахәд, рәсүл Мөхәммәд</i>
مرحوم عبد العنى	<i>мәрхүм Габделгани</i>
ابن عبد القادر	<i>ибне Габделкадыйр</i>
مدفون ۱۹۰۹	<i>мәдфүн 1909</i>
۲۳ نجى سنئابردہ	<i>23 нче сентябрьдә</i>

¹ *Нәүвәрә Аллаһу мәркадәһу* – Аллаһ аның каберен нурландырсын.

² *Жәғалә-л-жәннәти мәсваһ* – актык урынын жәннәт кылсын.

7=A

8=A

9=A

Сул ягында (калку язулы):

رمضان ۲۱ نچى كون *рамазан 21 нче көн*

**№ 9. Мөхәммәд кызы Мәргүбә каберенә куелган таш,
1913 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

نور الله مرقدھا *Нәүвәрә Аллаһу мәрқадиһа*
۱۹۱۳ نچى يل ۱۵ نچى *1913 нче ел 15 нче*
ايولده مدفون *июльдә мәдфун*
دوشنبه ۲۲ نچى *дүшәнбә 22 нче*
شعبان مرعوبه محمد *шагбан Мәргүбә Мөхәммәд*
قزى *кызы*

**№ 10. Габделгани улы Хажғали каберенә куелган таш,
1919 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

الله احد رسول محمد *Аллаһу ахәд, рәсүл
Мөхәммәд*
مدفون جعلی *мәдфун Хажғали*
عبد العنی او علی *Габделгани улы*
۴۰ یل ۱۹۰۹ یشده *1909 ел, 40 яшьдә*

10=A

**№ 11. Ибраһим улы Габдеррахман каберенә куелган таш,
1879–1935 еллар арасында вафат**

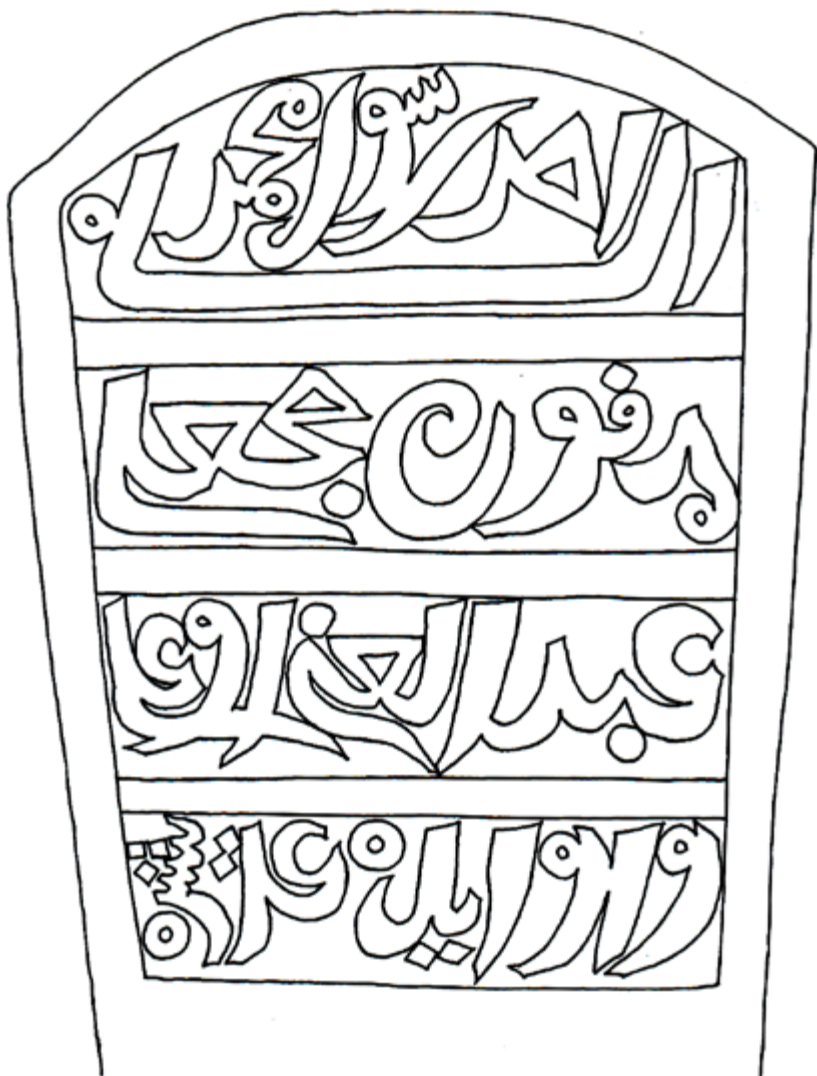
Алгы ягында (калку язулы):

لا اله الا الله محمد رسول الله *Лә иләһә иллә Аллаһу Мөхәммәд
рәсүлуллаһ*
وفات عبد *вафат Габд-*
الرحمن ايبراهيم *-еррахман Ибраһим*
او علی محتره م تلام بك *углы мөхтәрәм [Теләмбәк]*
وفات یلی ۱۹۳۵ *вафат елы 1935*
نجی ۵۶ یشنده عفر الله ذنوبه *нче 56 яшендә гафәрә Аллаһу зөнубиһә¹*

Уң ягында (калку язулы):

همده طوعن یلی ۱۸۷۹ نجی سنه *һәм дә туган елы 1879 нчы сәнә*

¹ Гафәрә Аллаһу зөнубиһә – Аллаһ гөнаһларын гафу итсен.

10=A

11=A

12=A

13=A

№ 12. Мөхәммәдсадык кызы Өммегөлсем каберенә куелган таш, 1936 ел

Алгы ягында (калку язулы):

الله رسول محمد	<i>Аллаһу рәсүл Мөхәммәд</i>
نور الله مرقدھا	<i>нәүвәрә Аллаһу мәркадиһа</i>
وفات ام گلثوم	<i>вафат Өммегөлсем</i>
محمدصاديق قزى	<i>Мөхәммәдсадык кызы</i>
۱۹۳۶ سنه نويه برننک	<i>1936 сәнә ноябрьнең</i>
۱۸ نده رمضان	<i>18 ндә рамазан</i>
۳ نده ۵۲ يشنده	<i>3 ндә 52 яшендә</i>
عبد الرحمن جماعتى	<i>Габдеррахман жәм[әга]те</i>

**№ 13. Габбас кызы Гайнижәмал каберенә куелган таш,
1937 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

الله احد رسول محمد	<i>Аллаһу ахәд, рәсүл Мөхәммәд</i>
مدفون عنى جمال	<i>мәдфүн Г[ай]нижәмал</i>
عباس قزى ١٩٣٧ ايبول ١ نده	<i>Габбас кызы 1937 июль 1 ндә</i>
٧٧ يشنده	<i>77 яшендә</i>
عفر الله ذنوبه	<i>гафәрә Аллаһу зәнубәһу</i>
...	...

**№ 14. Хөснәддин улы Фәттахәддин каберенә куелган таш,
1939 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

نور الله مرقدہ و جعل الجنة مثواه	<i>Нәүвәрә Аллаһу мәрқадихә вә жәғгалә жәннәти мисваһ</i>
صاحب العلم العمل	<i>сахибел-ғалим әл-ғамил</i>
و صاحب الحلم مع الكرم	<i>вә сахиб әл-хәлим мәғә әл-кәрәм</i>
مرحوم و مدرس	<i>мәрхүм вә мәдәррис</i>
فتاح الدين	<i>Фәттахәддин</i>
بن حسن الدين	<i>бине Хөснәддин</i>
وفات ١٩٣٩ سنه	<i>вафат 1939 сәнә</i>
رمضان باشى كن	<i>рамазан башы көн[e]</i>
و ئيسلكچہ ئوكتابر ١ نده	<i>вә искечә октябрь 1 ндә</i>

14=A

15=A

**№ 15. Сæдгэрэй улы Габделвахид каберенэ куелган таш,
1944 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

لا اله الا الله محمد رسول الله	<i>Лә иләһә иллә Аллаһу Мөхәммәд рәсулунна</i>
مدفون عبد الوحيد	<i>мәдфун Габделвахид</i>
ابن سيدكراي	<i>ибне Сәидгәрәй</i>
٣٨ يشنده عفر الله	<i>38 яшендә гафәрә Аллаһу</i>
٢٨ سنه ١٩٤٤	<i>1944 сәнә 28</i>
نچی ميزان سيهشنبه	<i>нче мизан¹ сиһишнбә</i>

¹ Мизан йолдызлыгы аенда.

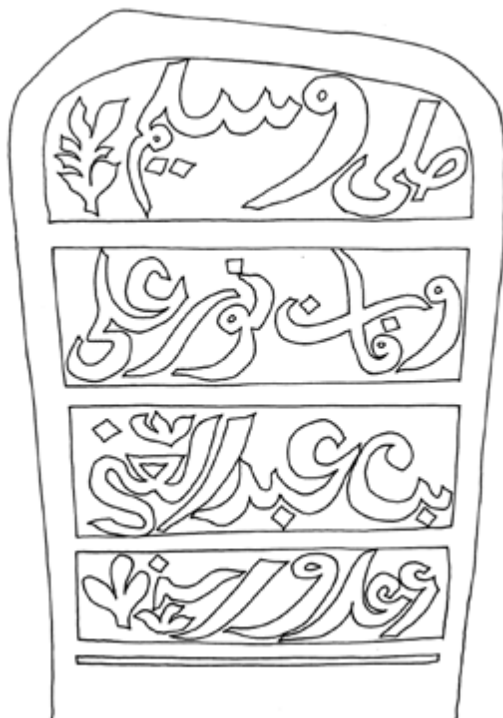
№ 16. Габделгани улы Нургали каберенә куелган таш,
1946 ел

Алгы ягында (калку язулы):

صلی و سلم	Саллә [Аллаһу] вә сәлләм
وفات نور علی	вафат Нургали
بن عبد العنی	бине Габделгани
سنه ۱۹۴۶	1946 сәнә

16=A

16=A

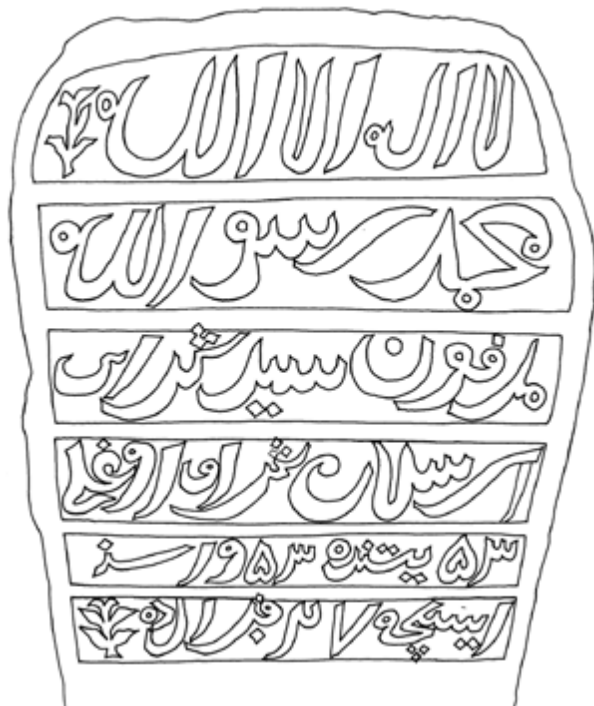
№ 17. Арыслангэрэй улы Сэедгэрэй каберенэ куелган таш,
1953 ел

Алгы ягында (калку язуды):

لا اله الا الله	Лә иләһә иллә Аллах
محمد رسول الله	Мөхәммәд рәсүлүллаһ ¹
مدفون	мәдфун Сәидгәрэй
ارسلان گرای اوغلی	Арыслангәрэй улы
۵۳ یئینده ۱۹۵۳ سنه	53 яшендә 1953 сәнә
۲۷ فبرال ده	искечә 27 февральдә

17=A

17=A

¹ Лә иләһә иллә Аллах Мөхәммәд рәсүлүллаһ – Аллаһтан башка илаһи зат юк, Мөхәммәд Аллаһның илчесе.

№ 18. Сæдгэрэй хатыны Шәмсекамал каберенә куелган таш, 1956 ел

Алгы ягында (калку язулы):

نور الله مرقدہ	<i>нәүвәрә Аллаһу мәркадиһә</i>
مدفون شمس کمال	<i>мәдфүн[ә] Шәмсекамал</i>
۱۹۵۶ نجی سنه	<i>1956 нчы сәнә</i>
ایسکچہ فیبرال ۷ سنده	<i>искечә февраль 7 сөндә</i>
دوشنبه کن	<i>дүшәнбә көн</i>
سید کرای جمہ	<i>Сәидгәрәй җәмә-</i>
عتی عفر الله ذنوبہ	<i>гәте гафәрә Аллаһу зөнубиһә¹</i>
الهمّ اعفر الناجمیعه	<i>әлләһүммә әгъфәрә ...</i>

Уң ягында (калку язулы):

مرقدہا *мәркадиһә*

18=A

18=B

¹ Гафәрә Аллаһу зөнубиһә – Аллаһ гөнаһларын кичерсен.

**№ 19. Шэнгэрэй кызы Бибинэгыймэ каберенэ куелган таш,
1958 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

لا اله الا الله	<i>Лә иләһә иллә Аллаһу</i>
محمد رسول الله	<i>Мөхәммәд рәсүлүллаһ</i>
نور الله مرقدھا	<i>нәүвәрә Аллаһу мәрқадиһа</i>
مدفون ببيبي نعيمه	<i>мәдфүн[ә] Биби Нәгыймә</i>
شنكاراى قزى	<i>Шэнгэрэй кызы</i>
ابن يابان جمعته	<i>Ибне Йабан җәмәгәте</i>
۷۲ يشده ۱۹۵۸	<i>72 яшьдә 1958</i>
۶ فيبرالده پنجه شينبه	<i>6 февральдә пәнҗешәмбә</i>
الهمّ اعفر الناجميه	<i>алләһүммә әгьфәрә ...</i>

Уң ягында (калку язулы):

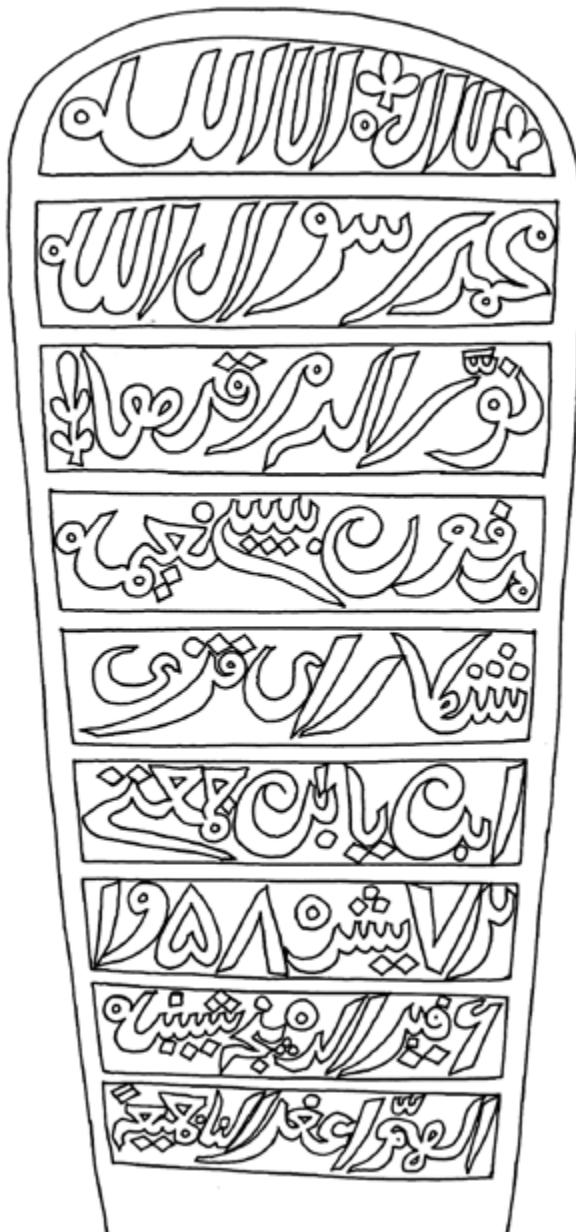
کاتب سيکسان يشکه قریب بر قارى *кәтиб сиксән яшькә қариб бер қарый*

19=A

19=B

19=A

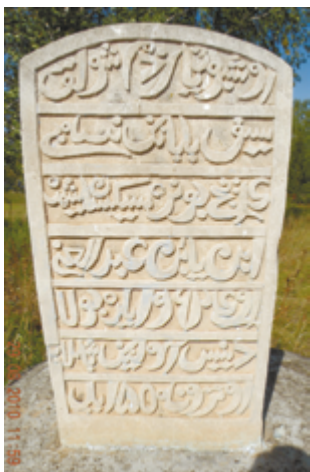
Икенче ташның алгы ягында (калку язулы):

نور الله مرقدھا	<i>нәүвәрә Аллаһу мәркадиһа</i>
بو قبر ده بی بی نعیمه	<i>бу кабердә Биби Нәгыймә</i>
شان گارای قزی	<i>Шангәрәй кызы</i>
۷۳ یه شنده ۱۹۵۸	<i>73 яшендә 1958</i>
ابن یابن حلالی	<i>Ибне Йабан хәляле</i>

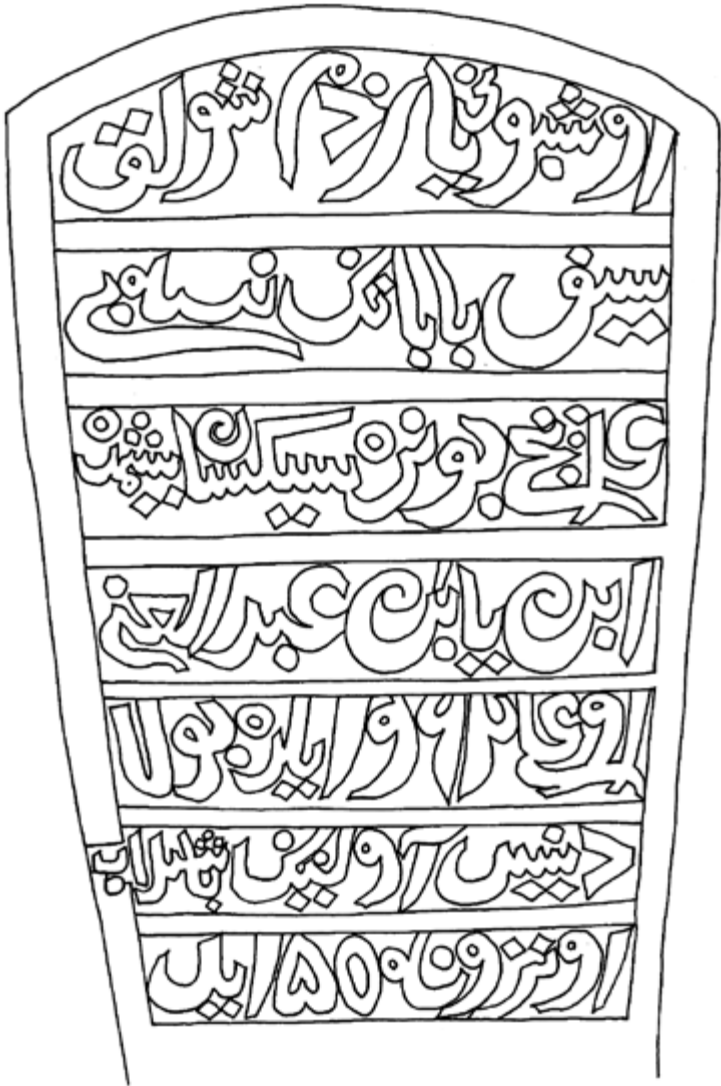
**№ 20. Йосыф бабай нәселенә бәйләнешле таш,
1962 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

اشبونى یازدم شولق	<i>Ошбуны яздым шул ук</i>
یسف بابا نک نسابی	<i>Йосыф бабаның нәсабе</i>
۴ نچی بونده سیکسان یشمده	<i>4 нче буында сиксән яшемдә</i>
ابن یابن عبدالعنى	<i>Ибне Йабан Габделгани</i>
اولعی ۱۹۶۲ یلده بولا	<i>углы 1962 елда була</i>
دینس اولینک باشلاب	<i>Динес авылының башлаб</i>
اوترونه ۱۵۰ یل	<i>утыруына 150 ел</i>

20=A

20=A

№ 21. Ибне-Ябан бине Габделгани бине Йосыф¹ каберенә куелган таш, 1883–1970 еллар арасы

Алгы ягында (калку язулы):

نور الله مرقدہ нәүвәрә Аллаһу мәркадиһә
لا اله الا الله лә иләһә иллә Аллаһу
محمد رسول Мөхәммәд рәсүл-
الله وفات уллаһ вафат
ابن يابان Ибне Йабан
بن عبد العنى бине Габделгани
يوسيف [бине]Йосыф
1883 – 1970
18–VIII

21=A

Сул ягында (калку язулы):

Ибниябан

Уң ягында (калку язулы):

Юсупов

№ 22. Хәбибуллин Мөхәммәдзариф улы Әхмәд каберенә куелган таш, 2007 ел

Алгы ягында (калку язулы):

*Хәбибуллин Ахмәт Зариф улы,
туган 1930.30.7. – 2007.30.1.*

¹ Ибне-Ябан хәлфә Каргалыда белем алган. Ул йөздән артык таш язган, аның эшләре тирә-як авыл зиратларында (мәсәлән, Өчбүләктә) һәм шулай ук, Оренбургның каберстанында бар. Әлегә вакытта аның нәселе Мәләвез шәһәрәндә яши.

22=A

23=A

23=Б

№ 23. Мөхәммәдсадык улы Мөхәммәдзариф каберенә куелган таш, 82 яшендә вафат

Алгы ягында (калку язугы):

لا اله الا الله محمد رسول الله	<i>Лә иләһә иллә Аллаһу Мөхәммәд рәсүлүллаһ</i>
مدفون محمد ضريف	<i>мәдфун Мөхәммәдзариф</i>
ابن محمد صديق	<i>ибне Мөхәммәдсадык</i>
۸۲ يشنده چهار	<i>82 яшендә чәһәр-</i>
شنبه کن	<i>шәнбә көн</i>

Уң ягында (калку язугы):

1873 – 1955 – 3 – V

Арткы ягында (калку язугы):

Мөхәммәдзариф Хәбибуллин

Сул ягында (калку язугы):

نور الله مرقدہ	<i>нәүвәрә Аллаһу мәркадиһә</i>
عفر الله ذنوبه	<i>гафәрә Аллаһу зөнубиһә</i>

№ 24. Кятиб Ибне-Ябан Габделгани улына бэйлэнешле ташъязма

Алгы ягында (калку язулы):

كاتب اشبو	<i>Кятиб ошбу</i>
حرمتلو انكايىنىك	<i>хөрмәтле әнкәйнең</i>
او على ابن يابن	<i>углы Ибне Йабан</i>
ابن عبدالعنى	<i>ибне Габделгани</i>
سيكسان بشده	<i>сиксән бишдә</i>
اولعنىم قارى	<i>улганым карый</i>
بارچه مؤمينا	<i>барча мөэминлә-</i>
رنى عفو ايليه يار	<i>-рне гафу әйләйә йа Р-</i>
بنا مولا ... بارى	<i>аббәна Мәүлә ... Барый</i>

24=A

Коралачык авылы ташъязмалары

**№ 25. Хәмидулла кызы Сәрвижәмал каберенә куелган таш,
1895 ел**

Алгы ягында (уйма язулы):

هذه تربة المرحومة	<i>Һәзиһи төрбәт әл-мәрхүмәт</i>
سوى جمال	<i>Сәрвижәмал</i>
بنت حميدالله	<i>бинте Хәмидулла</i>
توفى سنة ١٨٩٥	<i>тәвәффи сәнә 1895</i>
٨٤ ياشنده	<i>84 яшендә</i>
٢٦ ديكابرده	<i>26 декабрьдә</i>

25=A

کفری بالموت واعیظا

سیر روی جمال بنت ابرا

صیبر و فانت ۸۲ پاشنده

۸۹ اسنه دامانشاهجی مراد

ایمحر رحمت الایمیدر مشک یا

حس قلمیم هفیفی رحمت

رکن کوهی عین یکارن القدر

بیمه پیا واقفی بقبری

متفکر ایامری هببالامس

کنت مشکه عدر انصیر

مشال الاری نیاسا عینا

فجعلنا طاعینا

کاشیبر خیر جان این محبدر جان

**№ 26. Ибраһим кызы Сәрвижәмал каберенә куелган таш,
1895 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

كفى بالموت واعظا	<i>Кәфә бил-мәүти вагыйзән¹</i>
سروى جمال بنت ابرا	<i>Сәрвижәмал бинте Ибра-</i>
هيم وفات ٨٢ ياشنده	<i>һим вафат 82 яшендә</i>
١٨٩٥ سنه داملا شاهى مراد	<i>1895 сәнә дамулла Шаһиморад</i>
... بحر رحمت لايعيد منك يا	...
حى قله يم * فيض رحمت	...
رکن کریمآ عن بحارى القد	...
يم يا وقفاً بقبرى	<i>йа вакыйфән би-кабри</i>
متفكراً بامرى * بالامسى	<i>мәтәфәккирән би-әмр бил-әмси</i>
كنت مثلك غدا تصير	<i>күнтү мисликә, гадән тәсайир</i>
مثلى الدنيا ساعتا	<i>мисли². Әд-дөнъя сәгатән</i>
فجعلها طاعتا	<i>фә-әжғальһа тағатән³</i>
كاتبه رحيم جان ابن محمدجان	<i>кятибәһә Рәһимжән ибне Мөхәммәджән</i>

Ташъязманың авторы – кятиб Рәһимжән ибне Мөхәммәджән.

¹ *Кәфә бил-мәүти вагыйзән* – Үлем – зирәк укытучы.

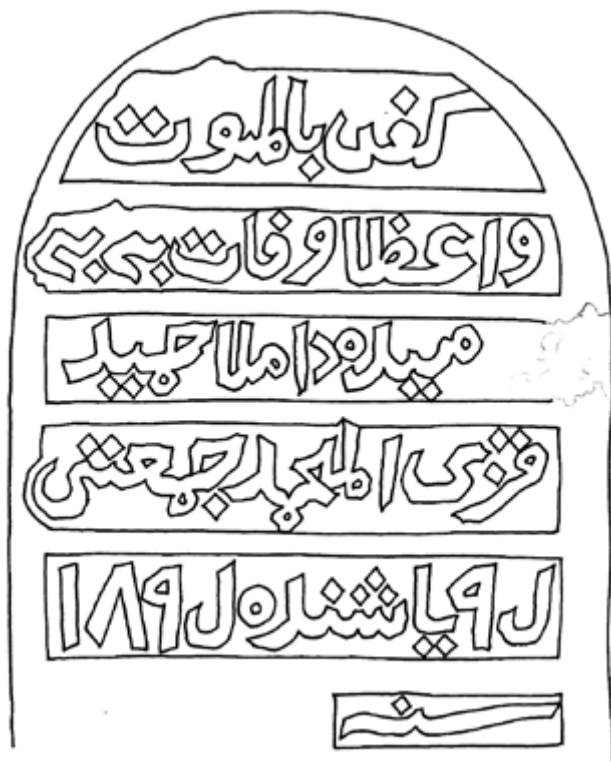
² *Йа вакыйфән би-кабри, мәтәфәккирән би әмри, бил-әмси күнтү мисликә, гадән тәсайир мисли* – Әй, каберем янына килеп басучы, минем хәлне фикерлә; бүген син шул хәлендә булсаң, иртәгә минем кебек булырсың.

³ *Әд-дөнъя сәгатән фә-әжғальһа тағатән* – Дөнъя бер сәгатьлек, аны гыйбадәт белән үткәр.

№ 27. Дамулла Хәмид кызы Биби [Хә]мидә каберенә куелган таш, 1895 ел

Алгы ягында (калку язулы):

كفى بالموت	Кәфә бил-мәүти
واعظا وفات بي بي	вагыйзән ¹ вафат Биби
... ميده داملا حميد	[Хә]мидә дамулла Хәмид
قزى المحمد جمعنى	кызы Әлмөхәммәд жәмәгәте
۹۵ ياشنده ۱۸۹۵	95 яшендә 1895
سنه	сәнә

27=A

¹ Кәфә бил-мәүти вагыйзән – Үлем – зирәк укытучы.

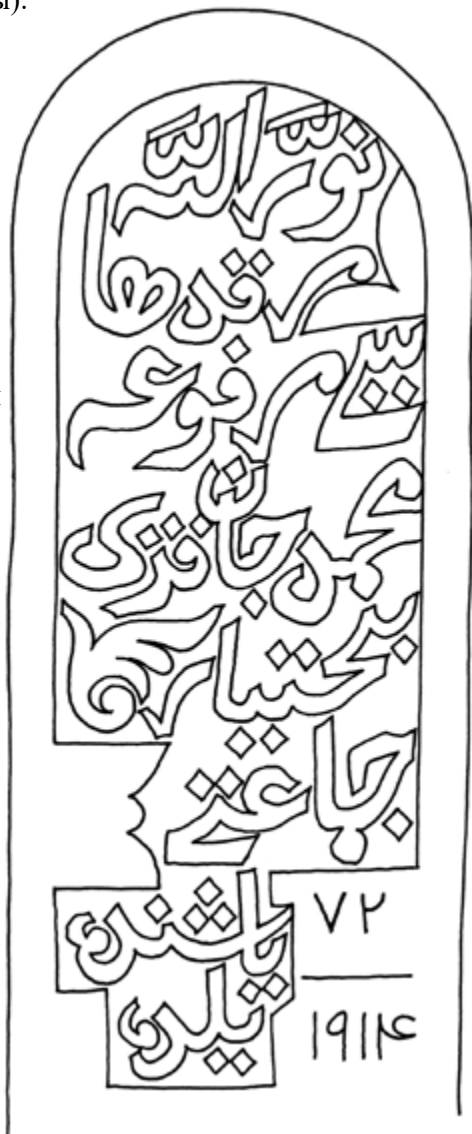
№ 28. Мөхәммәджан кызы Бибимәрфуга каберенә куелган таш, 1914 ел

Алгы ягында (калку язулы):

نور الله مرقدھا ببي مرفوعه
محمد جان قزى بختيار جماعتى
۷۲ ياشنده ۱۹۱۴ يلدە

*Нәүвәрә Аллаһу мәр-
қадиха Биби Мәрфуга
Мөхәммәдҗан кызы,
Бәхтияр җәмәгәте
72 яшендә 1914 елда*

Ташгызманың авторы –
Сәйфеддин бине Хафизетдин
әл-Каргалы.

Өчбүлөк авылы ташгъязмалары

№ 29. Кемгә куелганы билгесез кабер ташы, 1856 ел

Алгы ягында (калку язулы):

نور الله مرقدہ	<i>Нәүвәрә Аллаһу мәркадиһә</i>
يا واقفا بقبرى	<i>Йа вакыйфән би-кабри</i>
متفكرا بامرى كنت	<i>мәтәфәккирән би-әмри күнтү</i>
امسى مثلک عدا	<i>әмси мислик гадән</i>
تصير مثلى	<i>тәсайир мисли¹</i>
المتوفى المرحوم سنة	<i>Әл-мәтәвәффи әл-мәрхүм сәнәти</i>
۱۸۵۶ بروج سرطان مدفون	<i>1856 борыж сәратан² мәдфун</i>

№ 30. Хөснәддин кызы Бибишәфиға каберенә куелган таш, 1901 ел

Алгы ягында (калку язулы):

کفى بالموت	<i>Кәфә бил-мәүти</i>
واعظا بى بى شفيعه	<i>вагыйзән Биби Шәфиға</i>
بنت حسن الدين	<i>бинте Хөснәддин</i>
دار البقايا کوچدى	<i>дарелбәкая күчде</i>
فى سنه ۱۹۰۱	<i>фи сәнәи 1901</i>
۱۵ نچى فيرالده	<i>15 нче февральдә</i>
۲۴ ياشنده	<i>24 яшендә</i>

¹ *Йа вакыйфән би-кабри, мәтәфәккирән би-әмри, күнтү әмси мислик, гадән тәсайир мисли* – Әй, каберем янына килеп басучы, минем хәлне фикерлә; бүген син шул хәләндә булсаң, иртәгә минем кебек булырсын.

² *Саратан* – июнь ае.

29=A

30=A

31=A

№ 31. Габделлэтыйф улы Габделкадыйр каберенэ куелган таш, 1901 ел

Алгы ягында (калку язулы):

كفى بالموة	Кафә бил-мәүти
واعظا عبد	вагыйзән Габд-
القدير بن عبد	-елкадыйр бине Габд-
اللطيف دار	-еллэтыйф дар-
الفنادان دار	-елфәнадән дар-
البقايه كوچدى	-елбәкая күчде
فى سنه ٢٦ نچى	фи сәнәи 26 нчы
سنتبر ١ ده	сентябрь 1 дә

Сул ягында (калку язулы):

يا وفقاً بقبرى متفكراً *Йа вакыйфэн би-кабри мөтәфәккирэн*
بامرى بالامسى كنت مثلك *би әмр бил-әмси күнтү мисликә,*
غدا تصوير مثلى *гадән тәсәйир мисли¹.*
۵۵ ياشنده *55 яшендә*

**№ 32. Биктимер кызы Гайнекамал каберенә куелган таш,
1909 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

كفى بالموت واعظا *Кәфә бил-мәүти вагыйзән*
هذا تربت الشريفة المتوفى *Һәзә төрбәт әш-шәрифәт*
әл-мөтәвәффи
المرحومة عين كمال بنت بيبك نمر *әл-мәрхүмәт Гайнекамал бинте*
Биктимер
... ۱۳۲۶ نجى يلدہ *1326 нчы елда ...*

**№ 33. Хәйренниса кызы Шәмсежәмал каберенә куелган таш,
1917 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

كفى بالموت *Кәфә бил-мәүти*
واعظا هذا تربة الشريفة المتوفى *вагыйзән һәзиһи төрбәт әш-шәрифәт*
المرحومة *әл-мөтәвәффи әл-мәрхүмәт*
شمس جمال بنت حيرنيسا ۱۹۱۷ *Шәмсежәмал бинте Хәеренниса 1917*
نجى يلدہ *нче елда*
۲۷ نجى مايدہ *27 нче майда*

¹ *Йа вакыйфэн би-кабри, мөтәфәккирэн би әмри, бил-әмси күнтү мисликә, гадән тәсәйир мисли* – Өй каберем янына килеп басучы, минем хәлне фикерлә; бүген син шул хәлендә булсаң, иртәгә минем кебек булырсың.

32=A

33=A

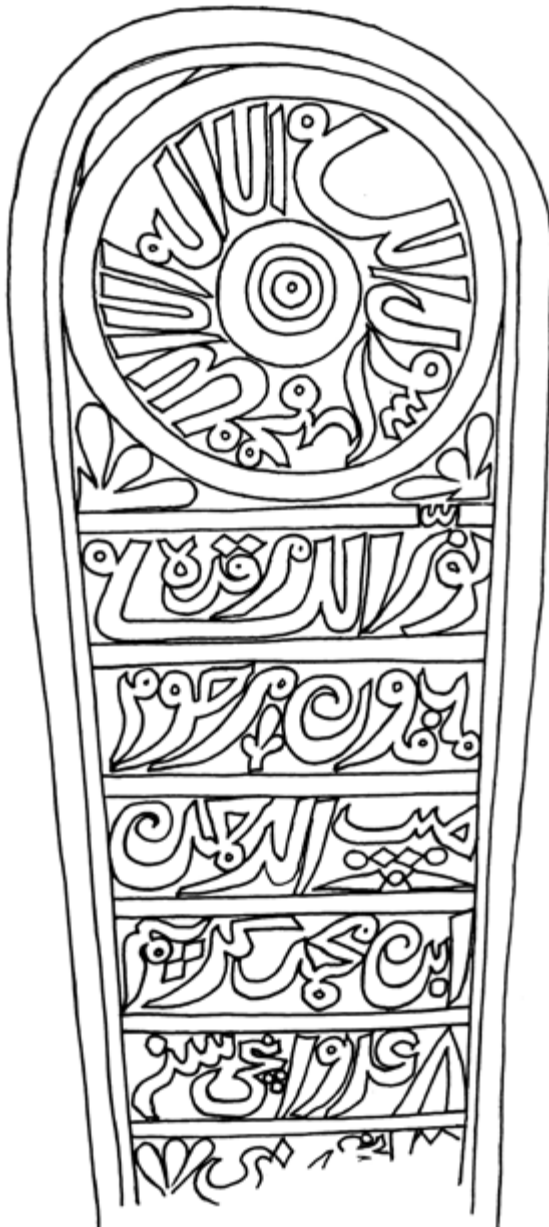

34=A

№ 34. Мөхәммәдкәрим улы Хәбибрахман каберенә куелган таш, 1948 ел

Алгы ягында (калку язулы):

لا اله الا الله محمد رسول الله	<i>Лә иләһә иллә Аллаһу Мөхәммәд рәсүлүллаһ</i>
نور الله مرقدہ	<i>Нәүвәрә Аллаһу мәркадиһә</i>
مدفون مرحوم	<i>мәдфүн мәрхүм</i>
حبيب الرحمان	<i>Хәбибрахман</i>
ابن محمد كريم	<i>ибне Мөхәммәдкәрим</i>
۱۹۴۸ نجى سنه	<i>1948 нче сәнә</i>
۱۳ ماى	<i>[13 май]</i>

34=A

№ 35. Рәхимов Хәйбраһман каберенә куелган таш, 72 яшендә вафат

Алгы ягында (калку язулы):

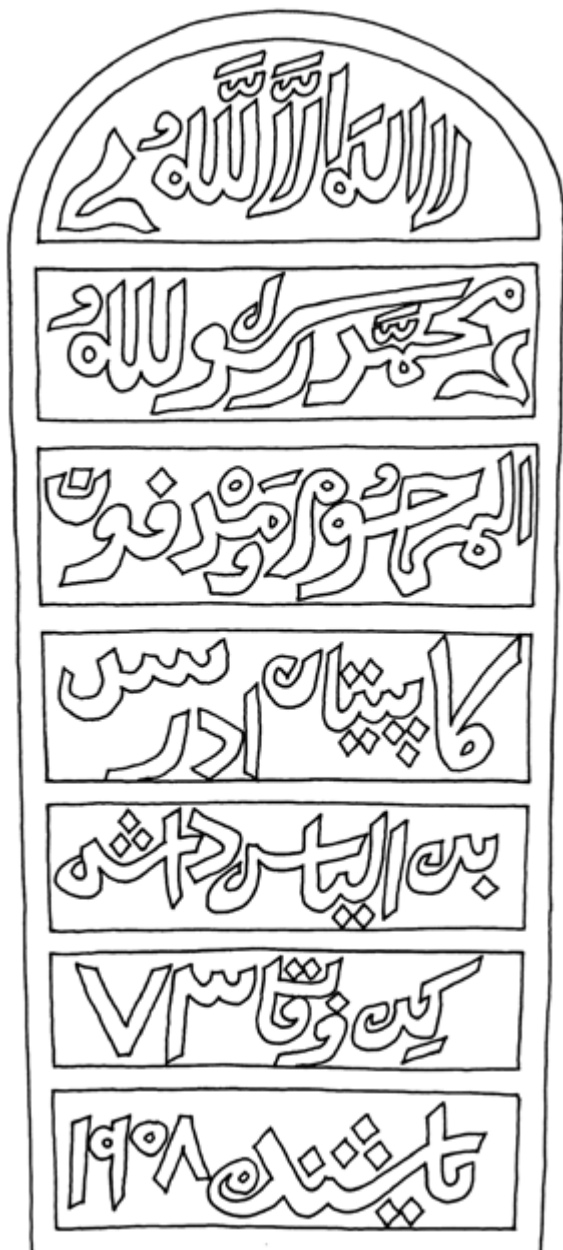
عفر الله Гафәрә Аллаһу
ذنوبه ٧٢ يشده зөнүбихә 72 яшьдә
الهم اعفر الناجمعه ...
РАХИМОВ
ХАИБРАХМ-
АН

35=A

35=A

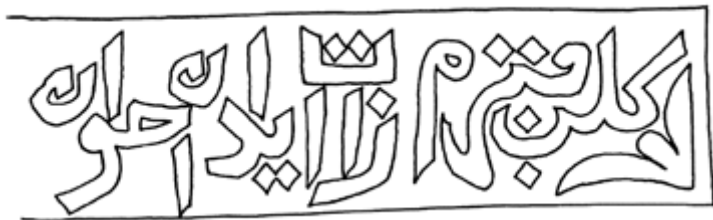
36=A

Үрге Явыш авылы ташъязмалары

№ 36. Ильяс Дашкин улы Идрис¹ каберенә куелган таш,
1908 ел

Алгы ягында (калку язулы):

لا اله الا الله	<i>Лә иләһә иллә Аллах</i>
محمد رسول الله	<i>Мөхәммәд рәсулуллаһ</i>
المرحوم مدفون	<i>әл-мәрхүм мәдфүн</i>
كابتان ادرس	<i>капитан Идрис</i>
بن الياس داش	<i>бине Ильяс Даш-</i>
كين وفات ٧٣	<i>кин вафат 73</i>
ياشندده ١٩٠٨	<i>яшендә 1908</i>

36=Б

¹ Үрге Явыш авылында «Идрис бабай кисентесе» бар. Бу кешенең ике катлы, 9 тәрәзәле өе, ике баласы булган. Хатыны – шәһәр кызы, «Нигә мине каладан авылга яшәргә алып кайттың» диеп, гел битәрләгән, имеш.

Чытырман авылы ташъязмалары

№ 37. Акчура улы каберенә куелган тамгалы таш, 1860–1869 еллар арасы

Алгы ягында (уйма язулы):

... ۱۸۰۰ نچى يل عنواننك ۲۷ وفات الله برد... اقچوره اوعلی

18... нче ел гыйнварның 27 вафат Аллаһу ... Акчура углы

№ 38. Дәүләтбай улы мулла Бикжән каберенә куелган таш, 1869 елда вафат

Алгы ягында (уйма язулы):

۱۸۶۹ وفات مولا بيكجان دولت باى اوعلی كاتبه فخر الدين بن بيكجان

*1869 вафат мулла Бикжән Дәүләтбай углы
кәтәбәһе Фәхрәддин бине Бикжән*

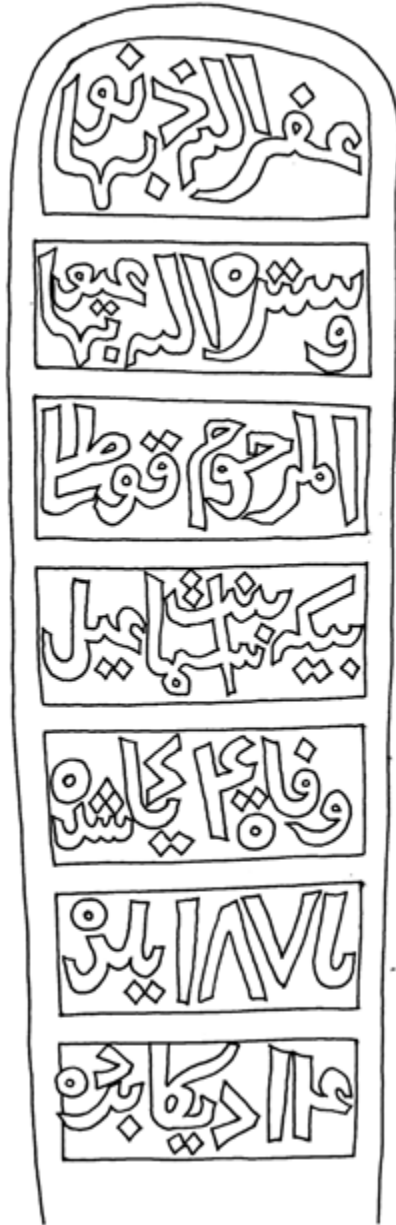
Кятиб – Фәхрәддин бине Бикжән.

37=A

38=A

39=A

**№ 39. Исмэгыйль кызы Котлыбикэ каберенэ куелган таш,
1875 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

عفر الله ذنوبها	<i>Гафэрэ Аллаһу зөнубиһа</i>
و ستر و الله عيوبها ¹	<i>вә сәттэрэ гуюбиһа¹</i>
المرحوم قوطلى	<i>ал-мәрхүм Котлы</i>
بيكه بنت اسماعيل	<i>бикэ бинте Исмэгыйль</i>
وفاة ٦٤ ياشنده	<i>вафат 64 яшендә</i>
١٨٧٥ يله	<i>1875 елда</i>
ديكابردە ١٤	<i>14 декабрьдә</i>

39=A

**№ 40. Мулла Бикжан хатыны Әминә каберенә куелган таш,
1877 ел**

Алгы ягында (уйма язулы):

١٨٧٧ يله و فاط امينه ملا بكجان حاطنى عفر الله ذنوبها

*1877 елда вафат Әминә мулла Бикжан
хатыны гафэрэ Аллаһу зөнубиһа*

¹ *Гафэрэ Аллаһу зөнубиһа вә сәттэрэ гуюбиһа* – Аллаһ гөнаһларын гафу итсен, гаепләрен кичерсен.

40=A

41=A

42=A

**№ 41. Ишембэт хатыны Гайшә каберенә куелган таш,
1880 ел**

Алгы ягында (уйма язулы):

اعوذ بالله من الشيطان الرجيم ۱۸۸۰ نجى وفات سنتبرده عائشه اشمت حاطنى
*Әгузе билләһи минәш-шәйтанир-раҗим¹ мин 1880 нче [елда]
вафат сентябрьдә Гайшә Ишембәт хатыны*

**№ 42. Кадер кызы Гөлжәмал каберенә куелган таш, 1881 елда
вафат**

Алгы ягында (уйма язулы):

۱۸۸۱ وفات كل جمال قدر قزی مولا بکجان حاتنى كاتب فحر الدين بن بیکجان المرحوم
*1881 вафат Гөлжәмал Кадер кызы, мулла Бикҗән хатыны,
кятиб Фәхреддин бине Бикҗән әл-мәрхүм*

Кятиб – Фәхреддин бине Бикҗән.

¹ Әгузе билләһи мин әш-шәйтанир-раҗим – Куылган шайтанның явызлыгыннан Аллаһы Тәгаләгә сыгынам (сыенам).

43=A

44=A

45=A

**№ 43. Илбакты улы Ишкол каберенә куелган таш,
1885 ел**

Алгы ягында (уйма язуды):

اعوذ بالله من الشيطان ارجيم	Әгузе билләһи мин әш-шәйтән ир- раҗим.
بسم الله الرحمن الرحيم	Бисмиллаһир-рахманир-рахим ¹
مرحوم ايشقول البقطنى او على وفات بولدى الله تعالى ايمان يولداش	мәрхүм Ишкол Илбакты улы вафат булды Аллаһы Тәгалә иман юлдаш
ايتسه ايدى	итсә иде
... ۱۸ يل	18[...] ел
... ايشقول او على	[...] Ишкол улы
اوشبو طاش قیلدی ۱۸۸۵ يل ماينك ۱۳ كوندە	ошбу таш кылды 1885 ел майның 13 көнөндә
ياز عوچى احمد ... او على	язгучы Әхмәд[улла] улы

¹ Бисмиллаһир ир-рахман ир-рахим – рәхимле, шәфкатле Аллаһның исеме белән.

№ 44. Дәүләтбирде улы дамулла Мөхәммәдшәриф каберенә куелган таш, 1889 ел

Алгы ягында (уйма язулы):

داملا محمدشريف دولت بيردى او على و فاط ۱۸۸۹ يىلدە دىكىبر ۲۴ دە ۸۲ ياشدە

*Дамулла Мөхәммәдшәриф Дәүләтбирде углы вафат
1889 елда декабрь 24 ндә 82 яшьдә*

№ 45. Габделмәжид улы Мөхәммәдкәрим каберенә куелган таш, [18]96 ел

Алгы ягында (уйма язулы):

... محمدكريم عبد المجد او على مارطنتك ۱۶ نچى كونى ۵۵ ياشنده و فاط ...

*... Мөхәммәдкәрим Габделмәжид углы мартның 16 нчы көнне
55 яшендә вафат ...*

№ 46. Исламгол улы хажи Әл-Мәгол каберенә куелган таш, 1907 ел

Алгы ягында (калку язулы):

... ...

۶۸ نچى ياشنده چهارشنبه 68 нче яшендә чәһәршәнбе

کن حاج قیلدى ۱۹۰۶ көн хаж кылды 1906

نچى يىلدە قىر جانمزدان كور нчы елда кабер жәңымыздан кур-

ب اوتكانلاردان دعاء -еб үткәнләрдән догаи

اوتندم اعفار الله تعالى ذ үтендем әгъфәрә Аллаху Тәгалә зө-

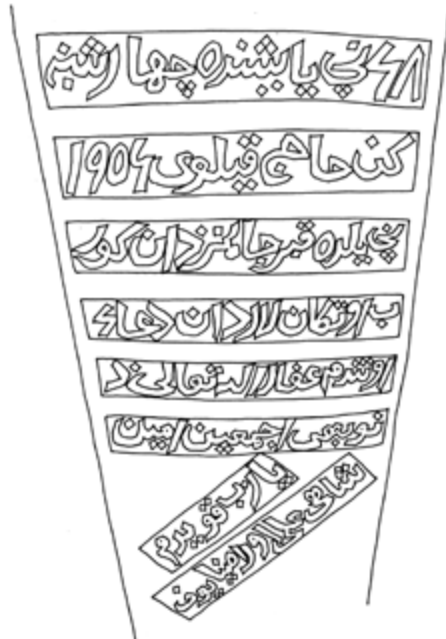
نوبهى اجمعين امين нубиһи әжмәгыйн¹ амин

يازب قويدم شاهى على اوراضبايوف языб куйдым Шаһи-Гали Уразбаев

¹ Гафәрә Аллаху Тәгалә зөнубиһи әжмәгыйн – Аллахы Тәгалә барлык гөнаһларын гафу итсен.

46=A=a

46=A=6

46=A

46=B

Арткы ягында (калку язулы):

يا وفاقاً بقبرى	<i>يا вакыйфән би-кабри</i>
متفكاً بامرى	<i>мәтәфәккирән би-әмри</i>
كنت امسى كنت مثلك	<i>бил-әмси күнтү мисликә</i>
غدى تصير مثلى	<i>гадән тәсайир мисли</i>

... ..

Кятиб – Шаһгали Уразбаев.

№ 47. Исмәгыйль улы Гыйлман каберенә куелган таш, 1919 ел

Алгы ягында (уйма язулы):

علمان اسماعيل اوغلى وافات ۱۹۱۹	<i>Гыйльман Исмәгыйль углы вафат</i>
نچى سنه ۲۰ نچى اييوندە ...	<i>1919 нче сәндә 20 нче июндә ...</i>

... ..

47=A

48=A

№ 48. Мулла Гыйрфан улы Мөхәммәдшакир каберенә куелган таш, 1920 ел

Алгы ягында (калку язуды):

استغذہ باللہ	<i>Истигазә¹, биллаһи</i>
قال الله تعالى كل من عليها فان ويبقى وجه ربك ذوالجلال والاکرام	<i>калә Аллаһу Тәгалә көллү мән галәйһа фанин вә йәбка вәжшү Раббикә зөл-Җәләли вәл-Икрами²</i>
محمد دشاكير ملا غير فان او علی	<i>Мөхәммәдшакир мулла Гыйрфан углы</i>

¹ *Истигазә* – «Өгүзе билләһи» дип әйтү.

² *Калә Аллаһу Тәгалә көллү мән галәйһа фанин вә йәбка вәжшү Раббикә зөл-Җәләли вәл-Икрами* – Җирдә булган бар нәрсә һәлак булачак. Фәкать олутлык һәм хөрмәт иясе булган Раббыңның заты мәңгелек.

Арткы ягында (калку язулы):

۱۹۲۰ نجى سنه ده ۱۲ نجى فيورالده ايرته ساعت ۹ ده دنيان
اخرتكه كوچدى ۵۶ ياشنده تير حسه سى ايله

*1920 нче сэнэдә 12 нче февральдә иртә сәгатъ 9 да дөнъядан
ахирәткә күчдә 56 яшендә тир хастәсә илә*

Уң ягында (калку язулы):

قال النبي عليه السلام لدنيا ساعات فجعلها طاعات

*Калә ән-нәби галәйһи әс-сәлләм:
Әд-дөнъя сәгатъ фәәжәгалһа тагатъ¹*

Сул ягында (калку язулы):

قال النبي عليه السلام لدنيا ...

*Калә ән-нәби галәйһи әс-сәлләм:
Әд-дөнъя [мизрагател-ахирәт²]*

ФОТОРӘСЕМНӨРЕ КҮРСӨТЕЛМӘГӘН ТАШЪЯЗМАЛАР

Балыклы авылы

**№ 49. Габделжәлил улы Габдулла каберенә куелган таш,
1875 ел**

**№ 50. Бикмөхәммәд улы Бәдреддин каберенә куелган таш,
1896 ел, 73 яшендә вафат**

¹ *Калә ән-нәби галәйһи әс-сәлләм: Әд-дөнъя сәгатъ фәәжәгалһа тагатъ* – Ән-нәби галәйһи әс-сәлләм әйтте: Дөнъя бер сәгатълектер, аны гыйбадәт белән үткәр (Хәдис).

² *Калә ән-нәби галәйһи әс-сәлләм: Әд-дөнъя мизрагател-ахирәт* – Ән-нәби галәйһи әс-сәлләм әйтте: Дөнъя – ахирәтнең иген кыры.

№ 51. Мөхәммәдгали улы Сафиулла каберенә куелган таш, 1899 ел, 67 яшендә вафат

№ 52. Мулла Габдеррәшид ибне дамулла Габделгазиз каберенә куелган таш, 1904 ел, 54 яшендә вафат

№ 53. Габдулла мэхзүм ибне мулла Габделкаюм каберенә куелган таш, 1909 ел, 62 яшендә вафат

№ 54. Садреддин улы Мөхеддин каберенә куелган таш, 1909 ел, гыйнварның 25 дә, 72 яшендә вафат

№ 55. Мэхмүд улы Корбангали каберенә куелган таш

Динес авылы

№ 56. Насреддин улы Низамеддин... 1192¹ елда вафат

№ 57. Гайнеддин улы мулла Гали әл-Бикколый каберенә куелган таш, 1878 ел

Алгы ягында (калку язулы):

نور الله مر	<i>Нәүвәрә Аллаһу мәр-</i>
قد ه ... مرحوم	<i>кадиһә ... мәрхүм</i>
صاحب العلم ا... العمل و صا	<i>сахибел-галим ... әл-гамил вә са-</i>
حب ال ... مع ...	<i>хибел- ...</i>
ملا على البقولى عين الدين	<i>мулла Гали әл-Бикколый Гайнеддин</i>
او على عفر الله تعالى لناو	<i>углы гафәрә Аллаһу Тәгалә ...</i>
لكم بر حمته وكرمه بحرمت ...	<i>ләкүм би-рәхмәтиһи вә кәрәмиһи ...</i>
المحتار صلى الله عليه و سلم	<i>әл-мохтар саллалаһу галәйһи вәс-сәләм</i>
وفاتى ١٨٧٨ يلدہ	<i>вафаты 1878 елда</i>

¹ 1192 һижри сәнә /1778 милади ел.

**№ 58. Габденнасыр улы Әбүбәкер каберенә куелган таш,
1888 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

كفى بالموت واعظا	<i>кәфә бил-мәүти вагыйзән</i>
ابو بكر بن	<i>Әбү Бәкер бине</i>
عبد النصر	<i>Габденнасыр</i>
سنه ١٨٨٨	<i>1888 сәнә</i>

**№ 59. Әбүбәкер улы Мөхәммәдшакир каберенә куелган таш,
1905 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

نور الله مرقدہ	<i>Нәүвәрә Аллаһу мәркадиһә</i>
وفات محمد شاکر	<i>вафат Мөхәммәдшакир</i>
ابوبکر او علی	<i>Әбү Бәкер уғлы</i>
١٩٠٥ نچی سنه	<i>1905 нче сәнә</i>
١ نچی دیکابرده	<i>1 нче декабрдә</i>
پنجشنبہ کون	<i>пәнҗешәмбе көн</i>

**№ 60. Мөхәммәдгали кызы Фәриха каберенә куелган таш,
1906 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

وفات	<i>вафат</i>
١٩٠٦	<i>1906</i>
مرحومه فريحا	<i>мәрхүмә Фәриха</i>
محمد علی قزی	<i>Мөхәммәдгали кызы</i>
...	<i>...</i>

**№ 61. Кемгэ куелганы мэгълүм булмаган таш,
1912 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

الحلاق الباق Әл-Халлякъ әл-Бакый
المرحومة المغفورة әл-мәрхүмәт әл-мәгъфүрәт

... ..

... ۱۹۱۲ 1912 ...

... ..

۱۷ یشنده ... 17 яшендә

№ 62. Исхак улы Ибраһим каберенә куелган таш, 1917 ел

Алгы ягында (калку язулы):

نور الله مرقدہ нәүвәрә Аллаһу мәркадиһә
۱۹۱۷ نجى ۳۱ نجي 1917 нче ел 31 нче
اوكتابر چهارشنبه октябрь чәһәршәнбә
كون مدفون ابراهيم اسحاق او على көн мәдфүн Ибраһим Исхак углы

**№ 63. Мулла Ибраһим кызы Файза каберенә куелган таш,
1919 ел**

Алгы ягында (уйма язулы):

كفى بالموت واعظا ۱۳۳۶ سنه متوفيه فائزه بنت ملا ابراهيم زوجة ملا عبد الله الحسنى
кәфә бил-мәүти вагыйзән 1336 сәнә мөтәвәффия Файза бинте
мулла Ибраһим, зәүжәте¹ мулла Габдулла әл-Хәсәни

¹ Зәүжәте – хатыны.

**№ 70. Габдрахман улы Габдеррәшид каберенә куелган таш,
1957 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

نور الله مرقدہ مدفون	<i>нәүвәрә Аллаһу мәркадиһә мәдфун</i>
عبد الرشيد	<i>Габдеррәшид</i>
عبد الرحمن	<i>Габдеррахман</i>
او علی ۱۹۲۴ نجی	<i>углы 1924 нче</i>
یل تو عن وفاة	<i>ел туган вафат</i>
۱۹۵۷ نجی ...	<i>1957 нче ...</i>
...	...

**№71. Габдулла хатыны Мөкәррәмә каберенә куелган таш,
1958 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

نور الله مرقدھا	<i>нәүвәрә Аллаһу мәркадиһә</i>
وفات مكرّمه عبد الله	<i>вафат Мөкәррәмә Габдулла</i>
۱۹۵۸ جمعتی ۵۲ یه شده	<i>жәмәгәте 52 яшьдә 1958</i>
یل ۱۶ سنتاير	<i>ел 16 сентябрьдә</i>
يعفر الله ذنوبه	<i>йәгъфәрә Аллаһу зәнубиһә</i>

**№ 72. Хәбибулла улы Гобәйдулла каберенә куелган таш,
1961 ел**

Алгы ягында (калку язулы):

لا اله الا الله محمد رسول الله	<i>Лә иләһә иллә Аллаһу Мөхәммәд рәсүлуллаһ</i>
نور الله مرقدہ	<i>нәүвәрә Аллаһу мәркадиһә</i>
مرحوم مدفون جمعه	<i>мәрхүм мәдфун җомга</i>
کن عبيد الله	<i>көн Гобәйдулла</i>
حبيب الله	<i>Хәбибулла</i>
۱۹۶۱ نجی سنه	<i>1961 нче сәнә</i>

№ 73. Төгэл кемгэ куелганы билгеле булмаган кабер ташы, 1964 ел.

Алгы ягында (калку язулы):

Х.Г. – В.С.
1964 г. 28.IX

№ 74. Әхмәдулла мулла кызы Гайшә каберенә куелган таш

Алгы ягында (калку язулы):

كفى بالموت واعظا	<i>Кәфә бил-мәүти вагыйзән</i>
عائشه بنت احمد الله ملا	<i>Гайшә бинте Әхмәдулла мулла,</i>
زوجہ محمد صادق دار البقايہ انتقال	<i>зәүжәи Мөхәммәдсадык дарелбәкая интикал</i>
ایلدی ... نجی یلده	<i>[әйләде 1925 нче елда]</i>
...	...

№ 75. Мулла Әбүбәкер каберенә куелган тамгалы таш

Алгы ягында (калку язулы):

ملا ابو بكر *Мулла Әбү Бәкер*

№ 76. Төгэл кемгә куелганы билгесез тамгалы таш

Коралачык авылы

№ 77. Мулла Ишбулды улы мулла Мөхәммәдгали каберенә куелган таш, 1863 ел

№ 78. Мулла Мөхәммәдгали улы ...-Мөхәммәд каберенә куелган таш, 1867 ел

№ 79. Ибраһим улы мәзин Галиәкбәр каберенә куелган таш, 1876 ел

№ 80. Габделмән улы мулла Исмәгыйль каберенә куелган таш, 1879 ел

№ 81. Ибраһим улы Мостафа каберенә куелган таш, 1879 ел

№ 82. Мортаза улы Мөхәммәдҗан каберенә куелган таш, 1880 ел, 8 апрельдә вафат

№ 83. Нигъмәтулла улы дамулла Шаһиморад каберенә куелган таш, 1881 ел

№ 84. Хәбибулла кызы Биби Зөләйха каберенә куелган таш, 1882 ел

№ 85. Исмәгыйль улы Бикмөхәммәд каберенә куелган таш, 1888 ел, 8 апрельдә (атнакич), 80 яшендә вафат

№ 86. Мөхәммәдҗан хәляле Биби Шәмсениса каберенә куелган таш, 1889 ел, маһ шәгъбанның 3 дә вафат

№ 87. Әлмөхәммәд улы Мөхәммәдҗан каберенә куелган таш, 1893 ел, 72 яшендә вафат

№ 88. Габдессалих улы Мөхәммәдсадыйк каберенә куелган таш, 1894 ел, 10 августта, 72 яшендә вафат

№ 89. Исмәгыйль улы Габделвәһһаб каберенә куелган таш, 1901 ел, 85 яшендә вафат

№ 90. Мөхәммәдҗан улы Бикмөхәммәд каберенә куелган таш, 1903 ел, 58 яшендә вафат

№ 91. Хәлилулла кызы Гайшә каберенә куелган таш, 1903 ел, 56 яшендә вафат

№ 92. Әлмөхәммәд кызы Гайнелҗәмал каберенә куелган таш, 1904 ел

№ 93. Нигъмәтулла улы Гыйбадулла каберенә куелган таш, 1904 ел, 12 майда, 63 яшендә вафат

№ 94. Мөхәммәдсадыйк улы Мөхәммәдшәриф каберенә куелган таш, 1904 ел, 4 августта вафат

№ 95. Мөхәммәджан улы Мөхәммәдъяр каберенә куелган таш, 1911 ел, 80 яшендә вафат

№ 96. Габделхәким кызы Сәгыйдә бану каберенә куелган таш, 1913 ел, гыйнварның 4 дә вафат

№ 97. Габдеррәхим улы Хөсәен каберенә куелган таш, 1915 ел, 14 августта, 61 яшендә вафат

№ 98. Гагаулла улы Габдулла каберенә куелган таш, 1915 ел, 17 мартта, 65 яшендә вафат

№ 99. Мөхәммәджан улы Ахунжан каберенә куелган таш, 1919 ел, 31 гыйнварда, 64 яшендә вафат

Өчбүләк авылы

№ 100. Габделкәрим улы Мөхәммәдрәхим каберенә куелган таш, 1849 ел.

Алгы ягында (калку язулы):

الحلاق الباقي	Әл-Хәллякь әл-Бакый
و العبد ...	вә әл-габид ...
محمد الرحيم	Мөхәммәдрәхим
بن عبد الكريم	бине Габделкәрим
دار النبايه كوچدى	дарелбәкая күчде
...	...

Уң ягында (калку язулы):

۱۸۴۹ نجى سنه روميه 1849 нчы сәнә румия

№ 101. Колмөхөммэд кызы Хәбибжәмал каберенә куелган таш, 1868 ел

Алгы ягында (калку язулы):

...
... اوچنده مدفون زوجه سى	... өчендә мәдфүн зәүжәсә
حبيب جمال قل محمد قزى	Хәбибжәмал Колмөхөммэд кызы
متوفى سنه ۱۸۶۸	мөтәваффи сәнә 1868

№ 102. Бикмөхөммэд кызы Биби Нафига каберенә куелган таш, 1902 ел

Алгы ягында (калку язулы):

لا اله الا	Лә иләһә иллә
الله محمد رسول	Аллаһ Мөхәммәд рәсүл-
الله ۱۳۱۹ سنده	уллаһ ¹ 1319 сәнәдә
شغبانينك ۱۵ نجى يومنده	шәғьбанның 15 нче йәүмәндә
بى بى نافعہ بيكمحمد قزى	Биби Нафига Бикмөхәммәд кызы
۵۷ ياشنده دار الفندان دار	57 яшендә дарелфәнадән дар-
البقايه راخلت ايلدى	-елбәкага рихләт әйләдә
الله تعالى رحيم ايلسون	Аллаһы Тәгалә рәхим әйләсен

№ 103. Әбүбәкер кызы Биби Хәдичә каберенә куелган таш.

Ядкярнең авторы – Каргалы остасы.

Алгы ягында (калку язулы):

مرحومه	Мәрхүмә
بى حديچه	Биби Хәдичә
ابو بكر قزى	Әбү Бәкер кызы
نعمة الله	Нигъмәтулла
حليل ... سى ...	[хәлиләсә ...]

¹ Лә иләһә иллә Аллаһ Мөхәммәд рәсүлуллаһ – Аллаһтан башка илаһи зат юк, Мөхәммәд Аллаһның илчесе.

Үрге Явыш авылы

- № 104. Габделгаффар кызы Хөснесәрви каберенә куелган таш, 1858 ел, рамазан аеның унынчы көнөндә вафат
- № 105. Әлмөхәммәд улы Хөснәддин каберенә куелган таш, 1876 ел, июньнең 27 нче көнөндә вафат
- № 106. Хәбибулла каберенә куелган таш, 1876 ел
- № 107. Габделбасыр кызы Бибиһәнифә каберенә куелган таш, 1892 ел
- № 108. Әбүбәкер хатыны, Ибраһим кызы Бәдигыйльжәмал каберенә куелган таш, 1901 ел
- № 109. Мөхәддин бине Ибраһим әнкәсе, Сөләйман кызы Хәлимә каберенә куелган таш, 1905 ел, 75 яшендә 25 нче майда вафат
- № 110. Сәлэх улы Гыйрфан каберенә куелган таш, 1906 ел, 1324 һижри сәнәнең зөлкагдә аенда вафат
- № 111. Исмәгыйль улы Гәйнәддин каберенә куелган таш, 1906 ел
- № 112. Фәтхәддин каберенә куелган таш, 1908 ел, 63 яшендә вафат
- № 113. Дашкин Әбүбәкер улы Шаһибәк каберенә куелган таш, 1914 ел, 46 яшендә вафат, 9 нчы майда дәфен ителгән
- № 114. Шаһибәк улы каберенә куелган таш, 1922 ел, 9 нчы августта жирләнгән
- № 115. Дашкин Ногман улы Сафиулла каберенә куелган таш, 1925 ел, 55 яшендә вафат

**№ 116. Галлям улы Хәннан каберенә куелган таш, 1934 ел,
60 яшендә гыйнвар аенда вафат**

Ташның уң як кабыргасына: «Хәннан Галлям Хәлитов» дип
язылган. Бу нәсел типтәр социаль катламында исәпләнгән.

**№ 117. Халитов Жәмжәмә улы Габдулла каберенә куелган
таш, 80 яшендә 24 мартта вафат**

Чытырман авылы

№ 118. [Исламкол кызы каберенә куелган таш, 1866 ел]

Алгы ягында (уйма язулы):

لا اله الا الله محمد رسول الله ... بنت اسلامقول ٦٦ نچی یلده

*Лә иләһә иллә Аллах Мөхәммәд рәсүдуллаһ ...
бинте Исламкол [18]66 елда*

№ 119. [Хөбәйбә¹] каберенә куелган таш, 1875 ел

Алгы ягында (уйма язулы):

١٨٧٥ وفات حبيبہ ... قزی مای تنک ٨ نچی ...

1875 вафат Хөбәйбә ... кызы майның 8 нче [көнөндә]

**№ 120. Мулла Бикжан улы Хөсәен каберенә куелган таш,
1881 ел, мартның 3 дә вафат**

¹ Бәлки, Хәбибәдер.

**№ 121. Мәмәткол улы Гыйльман каберенә куелган таш,
1894 ел**

Алгы ягында (уйма язулы):

اعوذ بالله من الشيطان ارجيم	Әгузе билләһи мин әш-шәйтән ир- раҗим ¹ .
بسم الله الرحمن الرحيم لااله الا الله محمد رسول الله	Бисмиллаһир-рахманир-рахим ² Лә иләһә иллә Аллаһу Мөхәммәд рәсүлулла ³
علمان بن ممتقول	Гыйльман бине Мәмәткол
۱۸۸۱ نجى يل يازدم وفات ۱۸۹۴ نجى يل	1881 нче ел яздым, вафат 1894 нче ел

**№ 122. [Габделҗәлил] улы Габделмәжид каберенә куелган таш,
1882 ел, 72 яшендә вафат**

**№ 123. Мөхәммәдәмин улы Золумхужа каберенә куелган таш,
1883 ел**

Алгы ягында (уйма язулы):

هذه تربة شريفة	Һәзиһи төрбәт шәрифәт
للمتوفى المرحوم للمغفور	лил-мөтәвәффи әл-мәрхүм лил- мәгъфүр
ظلم عوجى بن محمد امين	Золумгужа бине Мөхәммәдәмин
۱۸۸۳ نجى سنتمبرننک ۲۷ يومنده	1883 нче сентябрьнең 27 йәүмендә
۶۸ نجى يشنده	68 нче яшендә

¹ Әгузе билләһи мин әш-шәйтән ир-раҗим – Куылган шайтанның явызлыгыннан Аллаһы Тәгаләгә сыгынам (сыенам).

² Бисмиллаһир ир-рахман ир-рахим – Рәхимле, шәфкатле Аллаһның исеме белән.

³ Лә иләһә иллә Аллаһу Мөхәммәд рәсүлуллаһ – Аллаһтан башка илаһи зат юк, Мөхәммәд Аллаһның илчесе.

№ 124. Сәгъдеддин улы Мөхәммәдъяр каберенә куелган тамгалы таш, 1884 ел

Алгы ягында (уйма язулы):

اعوذ بالله من الشيطان الرجيم	Әгузе билләһи мин әш-шәйтән ир-раҗим ¹ .
بسم الله الرحمن الرحيم	Бисмилләһир-рахманир-рахим ²
١٨٨٤ نجى يله	1884 нче елда
مارطنک ٧ نجى كونى وفات	мартның 7 нче көнне вафат
بولدى محمديار سعدالدين	булды Мөхәммәдъяр Сәгъдеддин
او على ٨٤ ياشنده	углы 84 яшендә
لا اله الا الله محمد رسول الله	лә иләһә иллә Аллаһу Мөхәммәд рәсүлүллаһ ³

№ 125. [Шәкүр] каберенә куелган таш, 1890 ел

№ 126. Ишмәт улы Гыйләҗеддин каберенә куелган таш, 1891 ел

Алгы ягында (уйма язулы):

علاج الدين اشمت او على و فاط ٥٩ ياشده ١٨٩١ نجى ايول ٥ ده عيد قربان كونى دفن

Гыйләҗеддин Ишмәт углы вафат 59 яшьдә 1891 нче [елда] июль 5 дә гаид корбан көнне дәфен

№ 127. Ильяс улы Аллаһбирде каберенә куелган таш, 1906 ел

Алгы ягында (калку язулы):

لا اله الا الله	Лә иләһә иллә Аллаһ
محمد رسول الله	Мөхәммәд рәсүлүллаһ
الله بيردى	Аллаһбирде
الياس او على	Ильяс углы

¹ Әгузе билләһи мин әш-шәйтән ир-раҗим – Куылган шайтанның явызлыгынан Аллаһы Тәгаләгә сыгынам (сыенам).

² Бисмилләһир ир-рахман ир-рахим – Рәхимле, шәфкатле Аллаһның исеме белән.

³ Лә иләһә иллә Аллаһу Мөхәммәд рәсүлүллаһ – Аллаһтан башка илаһи зат юк, Мөхәммәд Аллаһның илчесе.

وفات ۸۴ ياشنده *вафат 84 яшендә*
يلده ۱۹۰۶ *1906 елда*

**№ 128. Мулла Гыйрфан улы Мөхәммәдшакир каберенә
куелган таш, 1920 ел**

Алгы ягында (уйма язулы):

استعذه بالله ... العلى الكبير ۱۹۲۰ يله ۲۵ عينوارده دنيدان آخرت كه كوچدى
... محمدذکر ملا عرفان اوغلى اسانکولف ۵۴ ياشنده حق تعالى ايمانن يولداش
قيلسون أمين تم

*Истигазә¹, биллаһи ... әл-Гали әл-Кәбир, 1920 елда 25 нче гый-
нварда дөнъядан ахирәткә күчде ... Мөхәммәдзакир мулла
Гыйрфан углы Исәнгулов 54 яшендә Хак Тәгалә иманын юлдаш
кылсын, амин, тәммә²*

**№ 129. [Исәнгол мэхәлләсенә караган, Каз тайфәсе, Арал
ягының казагы улы – Урынбасар, 1931 ел, ун яшендә вафат]**

**№ 130. Әхмәдеддин улы Гыймадеддин каберенә куелган таш,
1952 ел**

№ 131. Шәмси каберенә куелган таш

Алгы ягында (уйма язулы):

وفات شمسي *Вафат Шәмси*

№ 132. Кемгә һәм кайчан куелганлығы билгесез тамгалы таш

**№ 133. Вәлте казак, Кеше (Кече) жүз, Байвәли ыруы,
Байбакты Күшпән тайпасы (тайфәсе), Маматәй бүлеме
кешесе каберенә куелган таш**

**№ 134. Вәлте казак, Мәрви Алаша бабакай бүлеме, Бәкбәй
Кырымгужа баласы Хөлмү-Камбәт каберенә куелган таш,
1940 ел**

¹ *Истигазә* – «Әгузе» дип әйтү.

² *Тәммә* – тәмам булды.

ЭЧТӨЛЕК

Кереш	3
Ашкадар-Балыклы авылы ташгъязмалары	5
Динес авылы ташгъязмалары	11
Коралачык авылы ташгъязмалары	30
Өчбүлэк авылы ташгъязмалары	36
Үрге Явыш авылы ташгъязмалары	43
Чытырман авылы ташгъязмалары	44
Фоторәсемнәре күрсәтелмәгән ташгъязмалар	53
Балыклы авылы	53
Динес авылы	54
Коралачык авылы	59
Өчбүлэк авылы	61
Үрге Явыш авылы	63
Чытырман авылы	64

Усманов Венер Мударрисович

**ТАТАРСКИЕ
ЭПИГРАФИЧЕСКИЕ ПАМЯТНИКИ
РЕСПУБЛИКИ БАШКОРТОСТАН**

Федоровский район
(на татарском языке)

Корректоры: *Е.Ф. Лукьянченко, Л.Г. Шарифуллина*
Компьютерная верстка *Н.Т. Абдуллиной*
Дизайн обложки *А.Б. Шляпкина*

Подписано в печать 20.01.2021.

Формат 60×84 1/16. Гарнитура «Таймс». Бумага офсетная.
Усл.-печ. л. 4. Уч-изд. л. 3. Тираж 300 экз. Заказ

Оригинал-макет подготовлен в Институте языка, литературы
и искусства им. Г. Ибрагимова АН РТ
420111, Казань, ул. К. Маркса, 12

Издательство Академии наук Республики Татарстан
420111, Казань, ул. Баумана, 20